

notitie

Opname SIKB0102 standaard op de lijst van open standaarden.

FORUM STANDAARDISATIE

Forum Standaardisatie

Wilhelmina v Pruisenweg 104
2595 AN Den Haag
Postbus 84011
2508 AA Den Haag
www.forumstandaardisatie.nl

Aan:	Forum Standaardisatie
Van:	Stuurgroep Standaardisatie

Aanleiding en achtergrond

De SIKB0102 is een standaard voor de uitwisseling van archeologische informatie. Deze informatie wordt verzameld tijdens het uitvoeren van archeologisch onderzoek. Een opgravende instantie, overheidsorganisatie of bedrijf, dat archeologisch onderzoek doet heeft een wettelijke plicht om binnen twee jaar na afronding van de opgraving de verzamelde informatie beschikbaar te stellen aan een verschillende depots. Dit kunnen zowel landelijke, provinciale en als gemeentelijke depots zijn. De structuur, het formaat en de waarden voor de uitwisseling van deze informatie wordt beschreven door SIKB0102.

Op dit moment vindt uitwisselen van deze informatie veelal op niet-gestandaardiseerde wijze plaats. Depots hebben specifieke vereisten voor de aanlevering van informatie, leveranciers van informatiesystemen bieden een eigen koppelvlak. De werkwijze voor uitwisseling is daardoor niet efficiënt. Vanuit het veld is er behoefte aan een keus voor welke standaard te gaan en te voorkomen dat er concurrerende standaarden naast elkaar bestaan. Plaatsing op de lijst is een belangrijk hulpmiddel om deze richting te bepalen. Mede omdat de standaard sectoroverstijgend is en zowel van toepassing is op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau.

Betrokkenen en proces

De standaard is samen met een aanvraag voor 'uitstekend beheer' ingediend door beheerorganisatie Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodemkwaliteit (SIKB). Tijdens de intake is de standaard getoetst op uitsluitingscriteria en is een eerste inschatting gemaakt van de kansrijkheid van de procedure. Vervolgens heeft een expertgroep plaatsgevonden op 29 juni jl. met bijdragen van systeemleveranciers, depots van archeologische vondsten en onderwijsinstellingen. De uitkomsten zijn in het expertadvies vastgelegd, waaronder de vaststelling van het toepassings- en werkingsgebied.

Het expertadvies is ter openbare consultatie aangeboden van 3 augustus tot 15 september 2015. Twee partijen hebben inhoudelijk gereageerd. Het belangrijkste aandachtspunt vormt het toekennen van het predicaat 'uitstekend beheer'.

Consequenties en vervolgstappen

Opname van SIKB0102 op de lijst met open standaarden als 'pas toe of leg uit' standaard geeft een impuls aan de adoptie van deze standaard. De implementatie van de standaard zal vorm krijgen in de plannen, aanbestedingen en uitvoering van betrokken partijen. Verder maakt het toekennen van het predicaat 'uitstekend beheerproces' het makkelijker om toekomstige versie van SIKB0102 op de lijst op te nemen.

Gevraagd besluit

Het Forum Standaardisatie wordt gevraagd om in te stemmen met onderstaand advies.

Het Forum Standaardisatie adviseert het Nationaal Beraad Digitale Overheid om in te stemmen met:

1. de opname van SIKB0102 versie 3 op de 'pas toe of leg uit'-lijst;
2. Het predicaat 'uitstekend beheerproces' toe te kennen aan SIKB (Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodemkwaliteit) voor SIKB0102.
3. de additionele adviezen ten aanzien van de adoptie van SIKB0102.

Ad 1 opname op de lijst met open standaarden

Het toepassingsgebied bepaalt wanneer de standaard ondersteund moet worden. Het advies is om het volgende functioneel toepassingsgebied van de SIKB0102 op te nemen:

Voor de digitale uitwisseling van archeologische informatie tussen opgravende instanties, vondstendepots en/of archeologische registers.

Het organisatorisch werkingsgebied bepaalt welke organisaties de standaard moeten ondersteunen zodra deze binnen het toepassingsgebied valt. Als organisatorische werkingsgebied wordt voorgesteld:

Nederlandse overheden (Rijk, provincies en gemeenten) en instellingen uit de (semi-) publieke sector.

Ad 2 Uitstekend beheerproces

SIKB heeft zich aangemeld voor het predicaat 'uitstekend beheerproces' voor SIKB0102. Het toekennen van dit predicaat betekent dat het standaardisatieproces van de standaardisatieorganisatie zodanig goed is geregeld dat het Forum zich kan onthouden van aanvullende toetsing bij het aanmelden van een nieuwe versie van de standaard.

Zowel de harde als de zachte toetsingsvragen van het criterium "Open standaardisatieproces" zijn positief beantwoord en aan SIKB kan het predicaat 'uitstekend beheerproces' voor SIKB0102 worden toegekend. De expertgroep beschouwt het predicaat 'uitstekende beheer' als belangrijke voorwaarde omdat de lange doorlooptijd van de procedure voor het opvoeren van een nieuwe versie op de lijst de adoptie van SIKB0102 anders in de weg zou staan.

Ad 3) Additionele adviezen voor adoptie van de standaard

Ten aanzien van de adoptie van de standaard worden de volgende oproepen gedaan:

1. Aan de SIKB om – nog meer dan nu - zorg te dragen dat met name kleine organisaties ondersteuning krijgen.
2. Aan de SIKB om de betrokkenheid van de archeologische sector te verbeteren door een steviger vertegenwoordiging van systeemleveranciers/ontwikkelaars in het CCvD (Centraal College van Deskundigen) datastandaarden te realiseren.
3. Aan KING om SIKB0102 compliant software op te nemen in de gemeentelijke software catalogus.

4. Aan de organisatoren van de Reuvensdagen (De Stichting Reuvens, de Programmacommissie en het organiserend team) om in het programma van 26 en 27 november 2015 (en in de edities in de komende jaren) aandacht te besteden aan ontwikkelingen en implementaties van SIKB0102. Dit kan bijvoorbeeld met gerichte *call for papers* of *call for sessions* op dit onderwerp aan systeembeleveranciers, opgravende instanties, gemeentelijke en provinciale depots en partijen als de RCE (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed), DANS (Data Archiving and Networking Services) en de SIKB.
5. Aan de RCE om het Archeologisch Basis Register (ABR) samen met het archeologisch werkveld door te ontwikkelen met gebruikmaking van een goed, participatief model.
6. Aan de SIKB / het CCvD datastandaarden om de monitoring van de adoptie op te pakken met een nulmeting in 2015 en daarna iedere 2 jaar een voortgangsmeting. De meting moet niet alleen aandacht besteden aan de partijen die wel gebruik maken van de standaard maar ook de partijen die dat niet doen.
7. Aan de SIKB om voor de langere termijn de wijze van financiering van SIKB0102 duurzaam in richten.

Toelichting

1. Waar gaat het inhoudelijk over?

Over de standaard

De SIKB0102 standaard is voor de uitwisseling van archeologische informatie. Deze informatie wordt verzameld tijdens het uitvoeren van archeologisch onderzoek. Een opgravende instantie, overheidsorganisatie of een bedrijf, dat archeologisch onderzoek doet heeft een wettelijke plicht om binnen twee jaar na afronding van de opgraving de verzamelde informatie beschikbaar te stellen aan een aantal depots (landelijk, provinciaal en/of gemeentelijk). De structuur, het formaat en de waarden voor de uitwisseling van deze informatie wordt beschreven door SIKB0102.

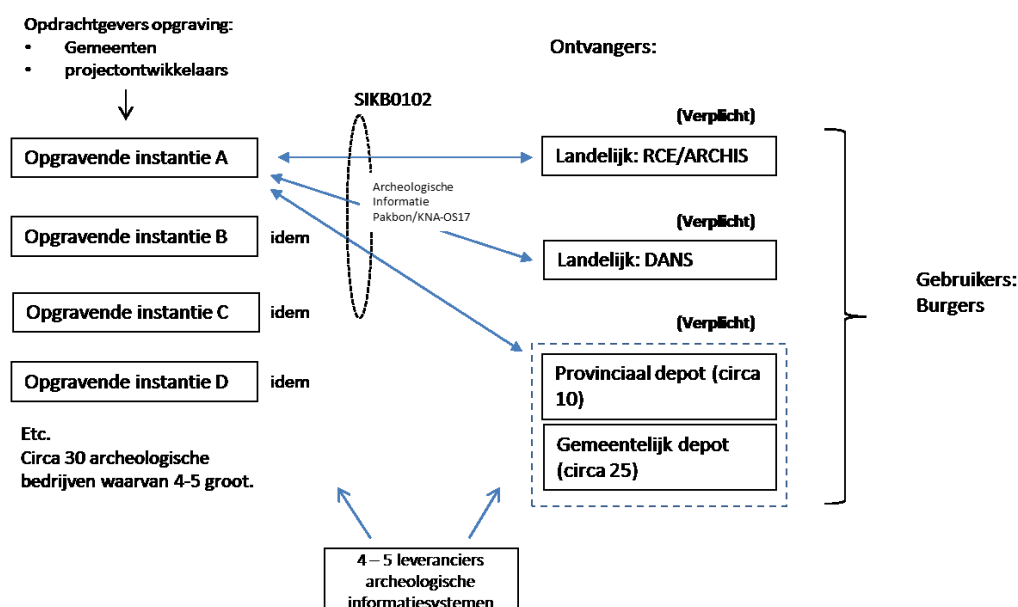
Op dit moment vindt de uitwisseling van informatie veelal op niet-gestandaardiseerde wijze plaats. Depots hebben specifieke vereisten voor de aanlevering van informatie, leveranciers van informatiesystemen bieden een eigen koppelvak. De werkwijze voor uitwisseling is daardoor niet efficiënt. In de functionele use case is dit probleem verder beschreven¹.

SIKB0102 dekt inhoudelijk de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) in de breedte. Deze norm is leidend voor dit werkveld. Een belangrijk subset van gegevens binnen het KNA is de zogeheten pakbon (KNA-OS17). De pakbon kan worden beschouwd als verplichtend deel, SIKB0102 dekt de pakbon volledig af. SIKB0102 is echter ruimer en voorziet ook in een (voor de pakbon) niet verplicht deel. De standaard sluit inhoudelijk ook aan op het Archeologisch Basis Register (ABR) dat in beheer is bij de RCE. Het ABR vormt ook de basis voor Archis 3.0, het landelijke depot voor archeologische informatie bij de RCE. Dit is één van de depots die middels een SIKB0102 gestandaardiseerd koppelvak van informatie wordt voorzien.

¹ Zie pagina §2.1 op pagina 11-12 in het SIKB0102 expertadvies:
https://www.forumstandaardisatie.nl/fileadmin/os/Consultatiedocumenten/Expertadvies_-_SIKB0102.pdf

Er zijn nog diverse ontwikkelingen gaande. Zo wordt een gewijzigde KNA eind 2015 verwacht met gevolgen voor SIKB0102. Het is ook de verwachting dat de implementatie in Archis 3.0² voor wijzigingen in SIKB0102 zal zorgen. Verder loopt er een discussie over de inhoud van de keuzelijsten. Dit alles maakt dat de standaard levend is en de komende tijd verder in reikwijdte zal toenemen. Desalniettemin is er genoeg praktijkervaring met de standaard en is deze stabiel.

Onderstaande figuur geeft een overzicht van het toepassingsgebied van de standaard:

Figuur 1: toepassingsgebied SIKB0102

Over de nieuwe versie van de standaard

Er is inmiddels ervaring opgedaan met de implementatie van versie 2.1 ondermeer bij DANS (KNAW, NWO), Archis (RCE), enkele provinciale depots en systeemleveranciers zoals RAAP.

Versie 3.0 voorziet in een betere onderhoudbaarheid van de standaard in het geval van wijzigingen of aanvullingen op de codelijstlijsten: de codelijsten zijn opgenomen in separate look-up tabellen en vormen geen onderdeel meer van het XSD. Deze wijziging is ondermeer op basis van de ervaring met de eerdere release tot stand gekomen. Versie 3.0 is nog maar kort geleden vastgesteld. Een eis van opname van een standaard op de lijst is dat er meerdere gebruiksvoorbeelden zijn van de versie die is ingediend. Archis, Econsultancy, Archol en RAAP implementeren versie 3.0 van de standaard of hebben deze inmiddels in productie.

De expertgroep heeft expliciet aangegeven de aanmelding als versie 3 te willen doen om daarmee aan te geven dat dit zowel de huidige versie 3.0 betreft als de komende backwards compatible versies (3.x).

² Archis is een databank waarin allerlei gegevens over archeologische vindplaatsen zijn opgeslagen.

Over uitstekend beheer

In de procedure is getoetst of er sprake is van een open standaardisatie proces dat voorziet in voldoende waarborgen voor evenwichtige participatie van belanghebbenden, transparante besluitvorming en continuïteit. De standaard en overige informatie zijn vrij toegankelijk via de website van de SIKB. De expertgroep concludeert dat het predicaat 'uitstekend beheerproces' gerechtvaardigd is.

De expertgroep beschouwt het predicaat 'uitstekend beheer' als belangrijke voorwaarde omdat de lange doorlooptijd van de procedure voor het opvoeren van een nieuwe versie op de lijst de adoptie van SIKB0102 anders in de weg zou staan.

2. Hoe is het proces verlopen?

Door het Bureau Forum Standaardisatie is een intakegesprek gevoerd met de indiener en beheerder van SIKB0102. Tijdens de intake is de standaard getoetst op uitsluitingscriteria en is een eerste inschatting gemaakt van de kansrijkheid van de procedure.

Vervolgens heeft een expertgroep plaatsgevonden op 29 juni jl. met bijdragen van systeemleveranciers, depots van archeologische vondsten en onderwijsinstellingen. De uitkomsten zijn in het expertadvies vastgelegd, waaronder de vaststelling van het toepassings- en werkingsgebied.

Het expertadvies is ter openbare consultatie aangeboden van 3 augustus tot 15 september 2015. Twee partijen hebben inhoudelijk gereageerd.

3. Hoe scoort de standaard op de toetsingscriteria?

Toegevoegde waarde

De expertgroep concludeert dat SIKB0102 belangrijk is voor het gedefinieerde functionele toepassingsgebied. De standaard draagt bij aan een betere kwaliteit van archeologische informatie, efficiency bij de uitwisseling van informatie en stimuleert de inzet van goede informatiesystemen bij opgravende instanties en (e)depots.

Open standaardisatieproces

De expertgroep en een aanvullende toets concluderen dat er sprake is van een open standaardisatie proces dat voorziet in voldoende waarborgen voor evenwichtige participatie van belanghebbenden, transparante besluitvorming en continuïteit. De standaard en overige informatie zijn vrij toegankelijk via de website van de SIKB. De financiering op de lange termijn vormt wel een aandachtspunt. De expertgroep concludeert dat het predicaat 'uitstekend beheerproces' gerechtvaardigd is.

Draagvlak

De expertgroep concludeert dat er voldoende draagvlak voor de standaard is en marktadoptie al op gang is gekomen. De opname op de lijst met open standaarden wordt door een brede vertegenwoordiging van belanghebbenden gesteund.

Opname bevordert de adoptie

De expertgroep concludeert dat opname op de lijst van open standaarden als 'pas toe of leg uit' standaard bijdraagt aan adoptie. Complementaire ontwikkelingen in de wet en regelgeving (zoals de erfgoedwet) en in de ontwikkeling van inhoudelijke

sectorale afspraken (zoals de KNA) krijgen zo een extra steun in de rug, en vice versa. Gebruik van de standaard is overigens niet wettelijk verplicht.

16 oktober 2015

Toelichting van eventuele risico's

Door de expertgroep zijn de volgende aandachtspunten onderschreven:

1. Bij de use case zijn ook kleine partijen betrokken (gemeentelijke depots, opgravende instanties) met een lage graad van automatisering, laag volume van archeologische vondsten en beperkte (ICT-)budgetten. Deze partijen hebben mogelijk moeite om op korte termijn SIKB0102 te implementeren wanneer vastgehouden wordt aan de eigen, bestaande IT voorziening. Inbouwen kan voor deze organisaties prijzig zijn. De expertgroep ziet als oplossing de (gezamenlijke) aanschaf van een standaard informatiesysteem met een standaard SIKB0102 compliant koppelvlak. Deze zijn tegen redelijke kosten te verwerven. Hoewel de precieze kosten niet bekend zijn is op basis van een praktijkcase de inschatting dat de investering afhankelijk van startsituatie en scope tenminste € 10.000 is.
2. De validatietool (tevens rapportagetool om een XML bericht volgens SIKB0102 om te zetten naar een MS Excel bestand) is een betaalde dienst. De inkomsten daaruit worden ingezet voor de financiering van de SIKB beheeractiviteiten van de standaard. De gedachte achter het financieringsmodel is dat de ontwikkelaars van de standaard gratis toegang tot de standaard hebben en dat de eindgebruikers van de standaard bijdragen in de kosten van het beheer. Deze wijze van financiering komt onder druk kan te staan in het geval van een brede adoptie van de standaard. De validatietool zal dan mogelijk minder gebruikt worden waardoor de inkomsten afnemen. De verwachting is echter dat dit nog jaren kan duren voordat het echt een probleem wordt. De oplossing is dan om over te gaan naar een model met budgetfinanciering zoals de SIKB nu ook doet voor de standaard SIKB0101 en dat in de praktijk prima werkt.

4. Wat is de conclusie van de expertgroep en de consultatie?

Geadviseerd wordt om SIKB0102 versie 3 op te nemen op de lijst met open standaarden als 'pas toe of leg uit' standaard en het predicaat 'uitstekend beheerproces' toe te kennen aan SIKB (Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodemkwaliteit).

De expertgroep beschouwt het predicaat 'uitstekende beheer' als belangrijke voorwaarde omdat de lange doorlooptijd van de procedure voor het opvoeren van een nieuwe versie op de lijst de adoptie van SIKB0102 anders in de weg zou staan.

Voor het functioneel toepassingsgebied van SIKB0102 wordt geadviseerd. '*Voor de digitale uitwisseling van archeologische informatie tussen opgravende instanties, vondstendepots en/of archeologische registers.*'

Als organisatorisch werkingsgebied wordt voorgesteld: *Nederlandse overheden (Rijk, provincies en gemeenten) en instellingen uit de (semi-) publieke sector.*

Eventuele aanvullingen vanuit de consultatie

Uit de openbare consultatie van het expertadvies zijn reacties ontvangen van DANS en museum Het Valkhof.

Deze partijen hebben positief gereageerd op het expertadvies en onderschrijven het belang van de standaard en opname op de lijst met open standaarden als 'pas toe of leg uit' standaard voor de genoemde use case. Beide reacties betreffen vooral inhoudelijke aanvullingen.

DANS

Benadrukt dat het sinds 2007 een afspraak binnen de branche is dat opgravende instanties digitale documentatie leveren aan DANS. Het klopt dus niet dat in het expertadvies staat dat levering aan DANS niet verplicht is.

Reactie:

Betreft feitelijke correctie op de beschrijving van de huidige situatie. Figuur 1 in dit Forumadvies is op basis van deze input bijgewerkt.

Museum Het Valkhof

Brengt een drietal punten in.

1. Over de expertgroep: Vindt het niet wenselijk dat de indiener van het voorstel deelneemt aan de expertgroep vanwege beïnvloeding van het expertadvies. Verder ziet de respondent niet alle belanghebbenden vertegenwoordigd.

Reactie:

De indiener vertegenwoordigt de SIKB, een organisatie waarin veel van de belanghebbenden zitting hebben. Deze partijen steunen het indienen van het voorstel. De indiener is daarnaast van veel details op de hoogte die helpen bij de inhoudelijke beeldvorming. De voorzitter van de expertgroep draagt zorg voor voldoende hoor en wederhoor tijdens het overleg. Het expertadvies (oordeelsvorming) is uiteindelijk het oordeel van de expertdeelnemers, niet van de indiener.

Voor de expertgroep is een brede groep belanghebbenden uitgenodigd, slechts weinigen hebben inhoudelijk gereageerd en nog minder zijn aan tafel gekomen. Tijdens de publieke consultatie zijn alle genodigden expliciet benaderd voor het geven van input.

2. De voorgestelde use case (toepassingsgebied) is klein, niet meer dan 100 partijen. Niet ter sprake is gekomen een use-case waarbij informatie wordt gebruikt en uitgewisseld door wetenschappers en specialisten op het gebied van archeologie.

Reactie:

De in het expertadvies voorgestelde use case voor verplichtende werking voor SIKB0102 wordt door de experts gezien als meest relevant. In het expertadvies zijn drie aanvullende use cases genoemd.³ Bij twee ervan kan de standaard worden toegepast. De expertgroep is van mening dat de standaard voor die twee aanvullende use cases (nog) niet verplicht moet worden gesteld. De door Het Valkhof voorgestelde use case is een vierde aanvullende use case waarvoor hetzelfde geldt.

³ Zie pagina 11-12 in het SIKB0102 expertadvies:
https://www.forumstandaardisatie.nl/fileadmin/os/Consultatiedocumenten/Expertadvies_-_SIKB0102.pdf

3. Adviseert het predicaat 'uitstekend beheer' niet toe te kennen vanwege de niet duurzame wijze van financiering van de SIKB voor SIKB0102.

Reactie:

De financiering van de SIKB voor de standaard SIKB0102 is een aandachtspunt dat ook door de expertgroep is onderschreven. Het is de inschatting dat het huidige verdienmodel met inkomsten uit het gebruik van tooling met de verdere adoptie van de standaard onder druk zal komen te staan. Zie punt 2 onder de toelichting van risico's. De verwachting is echter dat dit nog enige tijd duurt. Daarnaast heeft de SIKB ervaring met het budgetfinancieringsmodel voor SIKB0101 dat prima werkt. De expertgroep heeft het vertrouwen in de SIKB en de belanghebbende partijen dat het financieringsmodel zal worden herzien als de situatie daar om vraagt.

Verder heeft de expertgroep geadviseerd om het predicaat 'uitstekend beheer' ook toe te kennen om te voorkomen dat naast de procedure voor releasewijzigingen bij de SIKB ook besluitvorming over een nieuwe release via het Forum Standaardisatie noodzakelijk is. Wanneer het predicaat 'uitstekend beheer' niet gegeven wordt impliceert dat ook het advies de standaard niet op de lijst met open standaarden te plaatsen. Dan mist de sector een belangrijk momentum voor adoptie van de standaard SIKB0102.

Alles tegen elkaar afwegend blijft het advies het predicaat 'uitstekend beheer' toe te kennen. Het is raadzaam om daarnaast een additioneel advies voor de adoptie toe te voegen: Aan de SIKB om voor de langere termijn de wijze van financiering van SIKB0102 duurzaam in richten.

5. Welke additionele adviezen zijn er voor de adoptie van de standaard?

Uit de expertgroep en openbare consultatie volgen de volgende aanbevelingen om bij opname op de lijst de volgende oproepen voor de adoptie van de standaard te doen:

1. Aan de SIKB om – nog meer dan nu - zorg te dragen dat met name kleine partijen ondersteuning krijgen.
2. Aan de SIKB om de betrokkenheid van de archeologische sector te verbeteren door een steviger vertegenwoordiging van systeemleveranciers/ontwikkelaars in het CCvD datastandaarden te realiseren.
3. Aan KING om SIKB0102 compliant software op te nemen in de gemeentelijke software catalogus.
4. Aan de organisatoren van de Reuvensdagen (De Stichting Reuven, de Programmacommissie en het organiserend team), de RCE, DANS en de SIKB om de komende jaren tijdens de Reuvensdagen aandacht te besteden aan ontwikkelingen en implementaties van SIKB0102. Dit kan bijvoorbeeld met gerichte *call for papers* of *call for sessions* aan de belanghebbenden op dit onderwerp.
5. Aan de RCE om het Archeologisch Basis Register (ABR) samen met het archeologisch werkveld door te ontwikkelen met gebruikmaking van een goed, participatief model.

FORUM ADVIES SIKB0102

6. Aan de SIKB / het CCvD datastandaarden om de monitoring van de adoptie op te pakken met een nulmeting in 2015 en daarna iedere 2 jaar een voortgangsmeting. De meting moet niet alleen aandacht besteden aan de partijen die wel gebruik maken van de standaard maar ook de partijen die dat niet doen. 16 oktober 2015
7. Aan de SIKB om voor de langere termijn de wijze van financiering van SIKB0102 duurzaam in richten.

Bijlagen

- Expertadvies SIKB0102 versie 3:
https://www.forumstandaardisatie.nl/fileadmin/os/Consultatiedocumenten/Expertadvies_-_SIKB0102.pdf
- Overzicht reacties consultatieronde:
https://www.forumstandaardisatie.nl/fileadmin/os/Consultatiedocumenten/SIKB0102_-_Reacties_uit_openbare_consultatie.pdf